

DARBO SANTYKIŲ
IR VALSTYBINIO
SOCIALINIO DRAUDIMO
TEISINIS-ADMINISTRACINIS
MODELIS

Renginys (aptarimas-diskusija)

„Darbo santykių ir valstybinio socialinio draudimo teisinio-administracinio modelis“

2014 m. gruodžio 10 d.
“Radisson Blu Hotel Lietuva”

Konstitucijos pr. 20, Vilnius

DARBO SANTYKIŲ
IR VALSTYBINIO
SOCIALINIO DRAUDIMO
TEISINIS-ADMINISTRACINIS
MODELIS

VALSTYBINIO SOCIALINIO DRAUDIMO TEISINIS-ADMINISTRACINIS MODELIS: SOCIALINIO DRAUDIMO PENSIJŲ PERTVARKYMAS Į APSKAITOS VIENETŲ SISTEMĄ

Doc. Teodoras Medaiskis

Siūloma socialinio draudimo pensijų sandara ir teisė gauti

Socialinio draudimo pensija sudaroma iš **bendrosios ir diferencijuotos** dalių.

Bendroji dalis pakeičia dabartinę pagrindinę dalį ir priedą už stažą, diferencijuota dalis – dabartinę papildomą dalį.

Socialinio draudimo pensijos bendrosios dalies dydis yra proporcingas patvirtintam bazinės pensijos dydžiui.

Socialinio draudimo pensijos diferencijuotos dalies dydis yra proporcingas per visą draudimo laikotarpį sumokėtoms pensijų draudimo įmokoms, įvertinant tas įmokas surinktų apskaitos vienetų dydžiu.

Našiams (našlėms) mokamas bendrosios dalies fiksuoto dydžio priedas (laipsniškai per pereinamąjį laikotarpį pertvarkomas į priedą vienišam pensininkui)

Teisė gauti socialinio draudimo pensiją siejama su minimaliu draudimo laikotarpiu ir amžiumi (arba netekto darbingumo lygiu). Universalaus principo (“nacionalinės” arba “paraminės”) tenka atsisakyti dėl pernelyg sudėtingų įgyvendinimo problemų.

Sena ir nauja senatvės pensijos apskaičiavimo formulės

$$\text{Pensija} = \alpha \cdot 1,1 \cdot B + 0,03 \cdot (30 - S) \cdot B + 0,005 \cdot S \cdot K \cdot D$$

B – bazinė pensija (360 litų)

S – asmens pensijų draudimo stažas

K – asmens draudžiamųjų pajamų koeficientas

D – patvirtintos draudžiamosios pajamos

$\alpha = S/30$, bet $\alpha \leq 1$

$$\text{Pensija} = \beta \cdot B_+ + V \cdot p$$

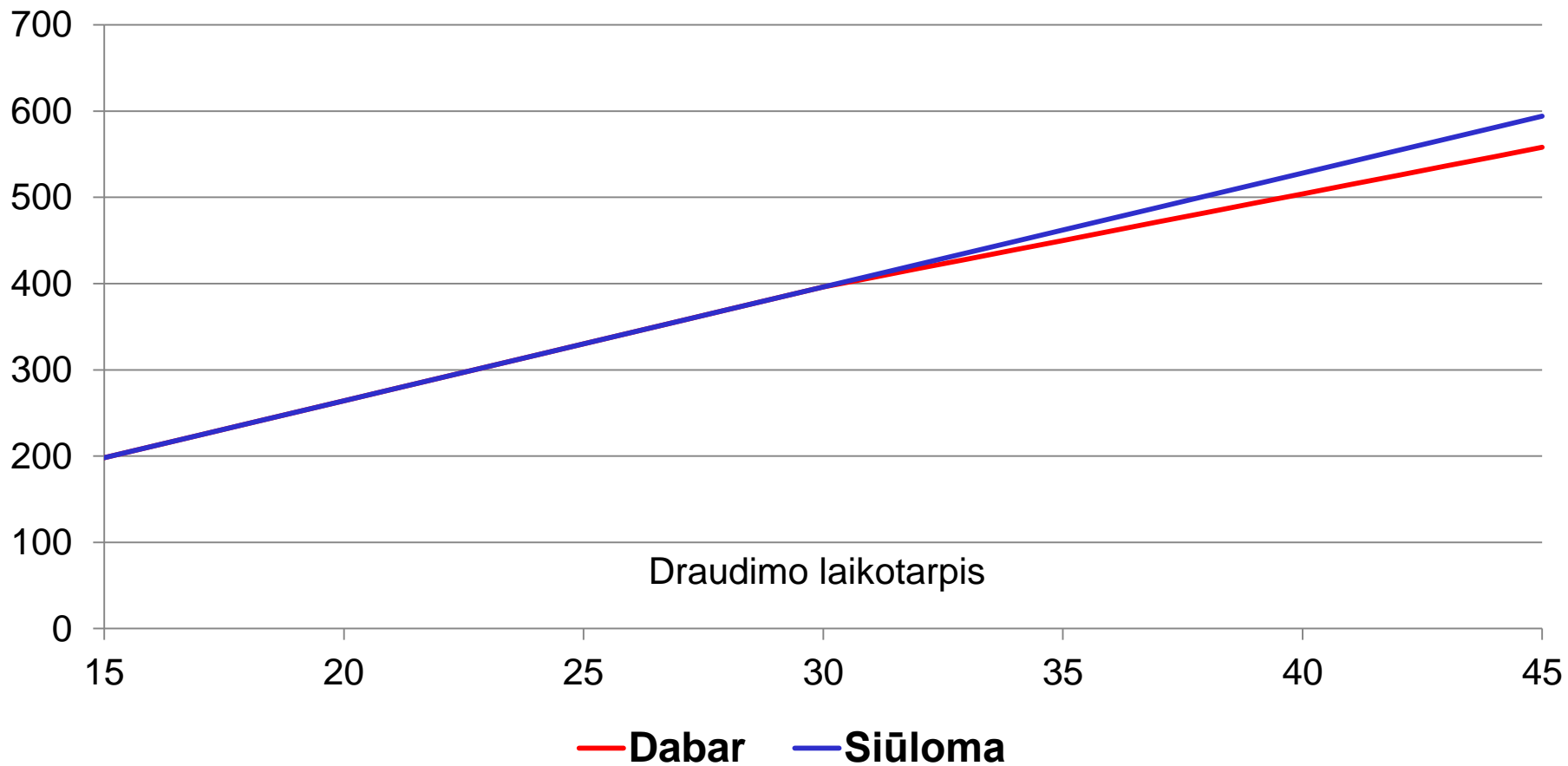
B₊ - nauja bazinė pensija (396 litai arba 115 eurų)

V – asmens sukauptas apskaitos vienetų skaičius

p – patvirtinta apskaitos vieneto vertė eurais

$\beta = S/30$

Kaip pasikeičia dabartinė pagrindinė dalis ir priedas, pertvarkomi į bendrąją dalį

Kodėl apskaitos vienetai

- Tai labai aiški ir skaidri sistema: mokėdamas įmoką (samdomas, savarankiškai dirbantis ir t.t.) nuo vidutinio darbo užmokesčio asmuo įgyja 1 AV.
- Sukauptas AV skaičius žinomas visos darbo karjeros metu. Pagal dabartinę vieno AV vertę galima sužinoti jau įgytą pensijos dydį.
- AV sistema panaikina dabartinę pensijų formulės ydą: įmokų mokėjimas tam tikrais atvejais dabar gali mažinti, o ne didinti pensiją.
- AV sistema leidžia užtikrinti įvairių pensininkų kartų lygybę: vienodą AV skaičių turintys asmenys gaus vienodą pensiją, nepriklausomai nuo išėjimo į pensiją datos. Tuo ši sistema pranašesnė ir už “madingą” NDC, kuri intergeneracinę nelygybę gali užtikrinti, o gali ir neužtikrinti priklausomai nuo politikų nuostatų.
- Perėjimas prie AV nuo dabartinės sistemos labai aiškus, skaidrus ir nereikalaujantis reikšmingų papildomų išlaidų: dabartinės formulės stažo ir koeficiento sandauga tampa AV skaičiumi ir galima jau naująja sistema judėti toliau. Nėra “sandūros” ir iki- bei poreforminių pensijų dydžių, o tuo ir visuomeninių konfliktų.

Kaip pasikeičia dabartinė papildoma dalis, pertvarkoma į apskaitos vienetus

---

$$\text{Papildoma dalis dabar} = 0,005 \cdot S \cdot K \cdot D$$

arba

$$\text{Papildoma dalis dabar} = (S \cdot K) \cdot (0,005 \cdot D)$$

Dydis $S \cdot K$ tampa apskaitos vienetų skaičiumi $V = S \cdot K$

Dydis $0,005 \cdot D$ tampa vieneto verte $p = 0,005 \cdot D$

$$\text{Diferencijuota dalis siūloma} = V \cdot p$$

Dabartinė apskaitos vieneto vertė $p = 0,005 \cdot 1488 = 7,44$ lito (€2,15)

Papildomos pensijos dalies dydis (dabar – diferencijuota dalis) lieka nepakitęs.

Apskaitos vieneto vertės ir skaičiaus korektyva pertvarkos momentu

---

Kadangi koeficiento vienetas iki šiol buvo įgyjamas už 1488 litų darbo užmokestį, o pertvarkius bus įgyjamas už vidutinį darbo užmokestį, tai būtina sulygtinti jau įgytų ir naujai įgyjamų apskaitos vienetų vertę.

Jei tai būtų daroma nuo 2015 metų, asmens įgytą sandaugą $S \cdot K$ versti apskaitos vienetais reikėtų mažinant ją santykiu $(1488/2400 = 0,62)$ ir tuo pačiu santykiu didinant vieneto vertę $p = 7,44/0,62 = 12$ litų.

2400 – apytikris vidutinis 2014 metų darbo užmokestis

Pavyzdys

Asmens stažas – 40 metų, koeficientas 3,5. Dabartinė jo senatvės pensija (pagal vienanarę formulę)

$$1,1 \cdot 360 + 0,03 \cdot (40-30) \cdot 360 + 0,005 \cdot 40 \cdot 3,5 \cdot 1488 = \mathbf{1545,6 \text{ lt.}}$$

Pertvarkant jam suteikiama $V = (40 \cdot 3,5) \cdot 0,62 = 86,8$ vienetų.

Bendrosios jo pensijos dalies dydis bus $(40/30) \cdot 396 = 528 \text{ lt.}$

Diferencijuotos dalies dydis – $86,8 \cdot 12 = 1041,6$

Visas pensijos dydis $528 + 1041,6 = \mathbf{1569,6}$ šiek tiek didėja dėl bendrosios dalies “ištiesinimo”, tačiau diferencijuota dalis tiksliai lygi buvusiai papildomai:

$$86,8 \cdot 12 = 0,005 \cdot 40 \cdot 3,5 \cdot 1488 = 1041,6$$

Socialinio draudimo netekto darbingumo pensijos

Socialinio draudimo netekto darbingumo pensiją turi teisę gauti asmenys, netekę daugiau kaip 45 procentus darbingumo ir atitinkantys įstatymo nustatytus atitinkamo amžiaus asmenims minimalaus pensijų draudimo laikotarpio reikalavimus [paliekama dabartinė situacija].

Bendroji netekto darbingumo pensijos dalis lygi bazinei pensijai (didinama pagal senatvės pensijos taisykles, jei draudimo laikotarpis didesnis už 30 metų; gal būt, ir mažinama, jei draudimo laikotarpis labai mažas).

Diferencijuota dalis apskaičiuojama pagal jau įgytus iki netekto darbingumo nustatymo AV, pridedant “pakaitinius” AV, kurie nustatomi pagal jau įgytų vidurkį ir asmeniui likusius iki pensijos amžiaus metus.

Diferencijuotą dalį turėtų sudaryti taip apskaičiuotų AV einamoji vertė, padauginta iš darbingumo netekimo dalies. Tai mažintų dabartinę neteisybę, kai nedidelis procento pokytis smarkiai keičia pensijos dydį. Tačiau tai iš esmės keičia dabartinę tvarką, kurioje minėtas daugiklis neatitinka netekto darbingumo dalies. Dėl to gali didėti išlaidos.

Perėjimas iš dabartinės į naują sistemą: iki 2016 paskirtos pensijos

Nuo 2016 m. sausio mėn. senatvės pensijos mokamos naujai apskaičiavus bendrąją dalį (į kurią jau integruotas buvęs priedas), o asmens SK sandauga, koreguota, kaip parodyta aukščiau, tampa asmens apskaitos vienetų skaičiumi, pagal kurį skaičiuojama diferencijuota dalis.

Jeigu buvo mokama pagal dvinarę formulę, tai AV skaičiumi tampa SK+sk (atitinkamai koreguotas).

Jeigu asmeniui buvo pritaikytas "mažų didinimas", padidintas koeficientas dauginamas iš draudimo laikotarpio.

Jeigu koeficientui buvo pritaikytas apribojimas dydžiu 5, toks jis ir išlieka.

Jeigu mokama neperskaičiuota pensija, tokia ji mokama toliau, vieną jos dalį toliau indeksuojant pagal bazinės pensijos, kitą – pagal apskaitos vieneto verčių indeksavimą.

Paskirtos netekto darbingumo pensijos nuo 2016 m. sausio mėn. mokamos analogiškai. Asmens AV skaičių sudaro koeficiento bei turimo+”dovanoto” stažo sandauga (atitinkamai koreguota).

Perėjimas iš dabartinės į naują sistemą: iki 2016 paskirtos pensijos

Jei asmuo dirba ir įgyja ne mažiau 1 AV, pagal naują AV skaičių jam pradedama mokėti nuo artimiausių metų sausio 1 d.

Jei netekęs darbingumo asmuo įgytų teisę ar prievolę, kad jam pensija būtų skiriama iš naujo, jam taikomos naujos taisyklės. Jei pagal šias taisykles pensijos dydis sumažėtų (nors netekto darbingumo lygis nesumažėjo), toliau mokamas didesnis dydis.

Apskaitos vieneto vertė nuo 2016-01-01 nustatoma kaip 0,5% nuo 2015 metų draudžiamųjų pajamų ir atitinkamai koreguojama. Bazinės pensijos dydis – kaip 110% 2015 metų bazinės pensijos dydžio.

Perėjimas iš dabartinės į naują sistemą: iki 2016 nepaskirtos pensijos

Apskaičiuojama asmens 1994-2015 įgytų koeficientų “svertinis vidurkis”, apribojamas 5, dauginamas iš 1994-2015 metų stažo, sandauga koreguojama kaip aukščiau, ir gautas dydis tampa to asmens AV.

Jei asmuo turi stažo dar iki 1994 metų, tai

- AV vidurkis, įgytas 1994-2015 metais (nemažinant koeficientų dėl kaupimo) dauginamas iš stažo iki 1994 metų;
- gauta sandauga pridedama prie AV, įgytų nuo 1994 metų ir gauta suma laikoma 2016-01-01 datai įgytais AV.

Į uždarbio duomenis iki 1994 metų nuo 2016-01-01 daugiau nebeatsižvelgiama, tik į stažą.

Toliau dirbdamas asmuo kaupia naujus AV, neberibojamus jokiais “lubomis”, bet siūlome neimti imokų nuo atlyginimų, viršijančių “lubas”.

Apie finansavimą

Bendrąją pensijos dalį ir našlių priedą siūlome finansuoti valstybės biudžeto lėšomis, įvedant tam reikalui darbdavio mokamą laikiną “socialinį mokestį”, atitinkamai mažinant darbdavio socialinio draudimo įmokas.

Ne mažiau kaip 10 metų bėgyje “socialinis mokestis” būtų mažinamas, pakeičiant jį kitomis mokestinėmis pajamomis. Tai ženkliai (maždaug dvigubai) sumažintų tiesioginį darbo jėgos apmokestinimą ir leistų didinti darbo užmokestį.

Ačiū už dėmesį

Klausimai